

Nerijus PIPIRAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Apologetika ir didaktika Dievo tarno arkivyskupo Mečislovo Reinio pamoksluose

SANTRAUKA. Arkivyskupas Mečislovas Reinys turėjo didelę įtaką tarpukario Lietuvos visuomenei. Jis neuilstamai skelbė tikėjimo tiesas tiek būdamas Vilkaviškio vyskupu koadjutoriumi, tiek Vilniaus arkivyskupu. Bažnyčios mokymą arkivyskupas stengėsi perteikti per pamokslus. Vesdamas gavėnios rekolekcijas ar vizituodamas parapijas, jis sakydavo ilgus, probleminius, bet kartu ir paprastus didaktinio pobūdžio pamokslus. Straipsnyje išryškkinamos arkivyskupo Mečislovo Reinio pamokslų tematikos, analizuojamas jų apologetinis ir didaktinis pobūdis.

RAKTAŽODŽIAI: arkivyskupas Mečislovas Reinys, apologetika, Bažnyčios mokymas, katalikiškos organizacijos, tikinčiųjų sąmoningumas, pamokslas.

Įvadas

Temos aktualumas. Bažnyčios misija yra susijusi su mokiniais skirtu Jėzaus kvietimu mokyti „laikytis visko, ką esu jums įsakęs“ (Mt 28, 20). Bažnyčia nuolat apmąsto Kristaus žodžius bei reikalavimus moraliam žmogaus gyvenimui.

Arkivyskupas Mečislovas Reinys, kurio kankinystės 70-ąsias metines minime 2023-isiais metais, Dievo žodį, Bažnyčios mokymą skelbė per pamokslus. Sakykla jam buvo tapusi autentiška galimybė prabilti į plačiąją visuomenę, skleidžiant krikščioniško sąmoningumo ir doros idėjas, jungiant Bažnyčios mokymą ir konkrečias visuomenės gyvenimo situacijas. Tuo tikslu, būdamas Vilkaviškio vyskupu koadjutoriumi, o vėliau – Vilniaus arkivyskupu, vyskupas Mečislovas Reinys vizitavo parapijas, vedė rekolekcijas, ypač išnaudodamas gavėnios laiką, argumentuotai gynė tikėjimą ir skleidė katalikiškas idėjas.

Arkivyskupo Mečislovo Reinio veiklą yra tyrinėję daugelis mokslininkų. Junona Silvija Almonaitienė analizavo arkivyskupo Mečislovo Reinio straipsnį „Propagandos psichologija“¹. Prof. Vanda Aramavičiūtė savo straipsnyje „Arkivyskupas Mečislovas Reinys kaip pedagogas“, iš gausaus arkivyskupo rašytinio palikimo pasirinkusi keletą straipsnių, detalizavo, koks, arkivyskupo M. Reinio nuomone, turėtų būti mokytojas², doc. dr. Giedrė Butkienė pristatė arkivyskupą kaip pedagoginės psichologijos lietuviškosios terminijos kūrėją³. Doc. dr. Sigitas Jegelevičius aptarė paskutinį Mečislovo Reinio gyvenimo tarpsnį Vilniuje⁴. Akademikas Algirdas Gaižutis aprašė Prano Dovydaičio ir Mečislovo Reinio dvasinę giminystę, pristatė arkivyskupą kaip neotomistinės filosofijos pradininką Lietuvoje⁵. Psichologijos srityje atliktus M. Reinio darbus tyrinėjo ir doc. dr. Steponas Gudelis bei prof. dr. Vytautas Karvelis⁶. Dr. Algimantas Kasparavičius aptarė M. Reinio veiklą bei nuveiktus darbus einant Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro pareigas Leono Bistro vyriausybėje⁷. Dr. Algimantas Katilius nagrinėjo M. Reinio studijų laikotarpį⁸. Arkivyskupo veiklą vokiečių okupacijos metais labai išsamiai aptarė Rūta Magdėnaitė, išryškindama bekompromisę ganytojo laikyseną ginant žmogaus orumą ir katalikų tikėjimą⁹, doc. dr. Vladas Pupšys aprašė mokyklos viziją, atsiskleidžiančią arkivyskupo M. Reinio straipsniuose. Mokykla, pasak M. Reinio, turi būti statoma ant doros ir tautiškumo kolonų¹⁰. Prof. Arūnas Streikus plačiai nagrinėjo vyskupų Vincento Borisevičiaus, Teofilio Matulionio (dabar – palaimintojo, aut. past.), Mečislovo Reinio laikyseną ir herojiškumą sovietiniame teisme¹¹. Arkivyskupo pedagoginę mintį savo straipsniuose aprašo ir prof. dr. Ona Tijūnėlienė.

¹ Junona Silvija Almonaitienė, „Socialinės psichologijos pradžia Lietuvoje: Mečislovo Reinio *Propagandos psichologija*“, *Logos* 81 (2014), 31–42.

² Vanda Aramavičiūtė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys kaip pedagogas“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 459–463.

³ Giedrė Butkienė, „Mečislovo Reinio indėlis į Lietuvos pedagoginę psichologiją“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 465–483.

⁴ Sigitas Jegelevičius, „Dialogai ir konfliktai: arkivyskupas Mečislovas Reinys Vilniuje (1939–1944)“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 521–535.

⁵ Algirdas Gaižutis, „P. Dovydaičio ir M. Reinio dvasinė giminystė“, *Logos* 5 (1992–1993), 196–200.

⁶ Steponas Gudelis, Vytautas Karvelis, „Arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio darbai Lietuvos psichologijos baruose“, *Logos* 10 (1995–1996), 38–50.

⁷ Algimantas Kasparavičius, „Kunigas Mečislovas Reinys Lietuvos diplomatinėje tarnyboje (1925 09 25–1926 04 20)“, in *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrai 1918–1940 m.* (Kaunas, 1999), 149–170; Algimantas Kasparavičius, „Kunigas Mečislovas Reinys – Lietuvos užsienio reikalų ministras: tarp idealizmo ir realizmo“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 491–511.

⁸ Algimantas Katilius, „Mečislovo Reinio studijos“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 485–490.

⁹ Rūta Magdėnaitė, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio veikla vokiečių okupacijos metais (1941–1944)“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 15 (Vilnius: Katalikų akademija, 1999), 133–160.

¹⁰ Vladas Pupšys, „Lietuvos mokyklos vizija arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio publikacijose“, *Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 18 (Vilnius: Katalikų akademija, 2003), 1123–1129.

¹¹ Arūnas Streikus, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys sovietiniame teisme“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 537–542.

Ji išsamiai pristato arkivyskupo plėtotą motiniškumo ugdymo idėją, aptaria moters pašaukimo šaltinį ir motinos auklėjamąją galią, pasirinkusi keletą straipsnių iš gausaus ir nesusisteminto bei nuodugnai moksliskai nenagrinėto arkivyskupo rašytinio palikimo, aptaria jo požiūrį į asmenybės ugdymą¹². Labai išsamiai ir įvairiais aspektais M. Reinio biografiją yra nagrinėjusi dr. Aldona Vasiliauskienė¹³. Daugelyje savo straipsnių ir pranešimų, skaitytų įvairių konferencijų metu, ji plačiai pristatė arkivyskupo M. Reinio akademinę ir pastoracinę veiklą, mecenatystę. Nemažai straipsnių

¹² Ona Tijūnėlienė, „Mečislovo Reinio pažiūros į ugdymą ir jo psichologinius pagrindus“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17 (Vilnius: Katalikų akademija, 2000), 283–304; Ona Tijūnėlienė, „Moters pašaukimo pareigų vykdymo sąlyga – visavertis išsilavinimas. Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija“, *Soter* 5 (33) (2001), 103–114.

¹³ Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys: akademinė veikla (1922–1940)“, *Soter* 39 (67) (2011), 95–114; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys ir T. Aškūnų ir B. Asių kolchozo Moderniojo Cirko biuleteniai“, *Istorija*. T. 42 (Vilnius, 1999), 12–30; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys. Jo idėjas įgyvendina Rietavo „Aušros“ katalikiška vidurinė mokykla“, *Logos* 43 (2005), 210–222; *Logos* 44 (2005), 124–130; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys: kalinio Mečislovo Reinio asmens byla Nr. 3145“, *Genocidas ir rezistencija* 1 (29) (2011), 146–178; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys: katalikiško ugdymo svarba asmenybei“, in *Ugdymo misija dabarties visuomenėje: visuomeninių tikslų ir individualiųjų asmens poreikių sintezė* (Vilnius: Viltis, 2003), 154–158; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys: laiškas iš Vladimiro kalėjimo“, *Genocidas ir rezistencija* 2 (2005), 156–171; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys – lietuviškos spaudos kritikas, skatintojas ir palaikytojas“, *Lietuvių raštijos istorijos studijos*. T. 1 (2005), 157–176; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys Lietuvos Ypatingojo archyvo dokumentuose (1940–1941 m.)“, *Soter* 4 (32) (2000), 57–67; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinsys: trys veiklos laikotarpiai Vilniuje“, in *Vilniaus kultūrinis gyvenimas: dvasininkų vaidmuo 1900–1945*, sud. dr. A. Lapinskienė (Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006), 18–46; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo bruožai“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 9 (Vilnius: Katalikų akademija, 1995), 449–490; Aldona Vasiliauskienė, *Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo ir veiklos datos* (Utena: Indra, 2003); Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupo M. Reinio ir filosofijos daktaro kunigo J. Čepėno draugystės metraštis“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17 (Vilnius: Katalikų akademija, 2000), 421–438; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio istoriografinė apžvalga (Vyskupas Mečislovas Reinsys „Ateities“ žurnalo puslapiuose)“, *Logos* 32 (2003), 173–183; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio ketvirtoji *Išlaidų knygelė*“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24 (Vilnius: Katalikų akademija, 2004), 125–154; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija bolševizmo ir tikėjimo klausimais (spauda ir dokumentika)“, *Istorija* 39 (1999), 29–40; Aldona Vasiliauskienė, „Arkivyskupo Mečislovo Reinio stoviškumas: nepavykęs čekistų šantažas giminių likimu“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 18 (Vilnius: Katalikų akademija, 2003), 731–746; Aldona Vasiliauskienė, „Jaunimas Mečislovo Reinio ateities vizijoje“, in *Akademinis jaunimas permainų metais*. Mokslinių straipsnių rinkinys (Vilnius: VPU, 2005), 117–124; Aldona Vasiliauskienė, „Mečislovas Reinsys – Lietuvos katalikų universiteto kūrėjas“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 16 (Vilnius: Katalikų akademija, 1996), 199–224; Aldona Vasiliauskienė, „Mečislovas Reinsys: mecenatystė ir dvasingumas“, *Mokslo ir technikos raida*. T. 2 (Vilnius: Technika, 2009), 208–219; Aldona Vasiliauskienė, „M. Reinsys – krikščioniškosios pedagogikos universalumo puoselėtojas“, *Soter* 17 (45) (2006), 85–97; Aldona Vasiliauskienė, „Vilkaviškio vyskupas-koadjutorius Mečislovas Reinsys: gyvenimo ir veiklos akcentai“, in *Iškilių asmenybės Lietuvos mokykloje (1918–1940), dr. Marijos Krasauskaitės skaitymai*. Pranešimų rinkinys (Marijampolė, 2003), 58–63; Aldona Vasiliauskienė, „Vyskupas Mečislovas Reinsys Amerikoje“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 15 (Vilnius: Katalikų akademija, 1999), 675–730; Aldona Vasiliauskienė, „Vyskupas Mečislovas Reinsys „Ateities“ žurnalo puslapiuose“, *Logos* 30 (2002), 172–182; *Logos* 31 (2002), 170–184.

parengta ir publikuota analizuojant arkivyskupo pastoracinį darbą, tačiau pamokslų tema detaliau nenagrinėta. Vis dėlto, siekiant deramai paminėti arkivyskupo kankinystės jubiliejų, pravartu panagrinėti ir pagrindines jo pamokslų tematikas: nors ir fragmentiška, šio ganytojo pamokslų analizė yra reikšminga šiuo metu Vilniaus arkivyskupijoje pradėtai arkivyskupo Mečislovo Reinio beatifikacijos bylai.

Straipsnio tikslas: analizuoti Dievo tarno arkivyskupo Mečislovo Reinio – nepailstančio apaštalo – apologetinį ir didaktinį pamokslų pobūdį bei jų įtaką visuomenės brandai.

Uždaviniai:

1. Išryškinti pagrindines arkivyskupo Mečislovo Reinio pamokslų tematikas;
 2. Aptarti pamokslų reikšmę visuomenės sąmoningumui ir dorovingumui ugdyti.
- Metodai: archyvinių duomenų bei literatūros šaltinių analizė ir sintezė.

Arkivyskupo Mečislovo Reinio biografija

Mečislovas Reinys gimė 1884 m. vasario 3 d. Utenos rajone, Daugailių parapijos Madagaskaro kaime, mokėsi Daugailių pradžios, Mūrinės Ašmenos mokyklose, Rygos gimnazijoje. 1901 m. įstojo į Vilniaus kunigų seminariją, vėliau studijavo Peterburgo dvasinėje akademijoje. 1907 m. birželio 10 dieną buvo išventintas kunigu, netrukus, 1909 m., išvyko studijuoti į Belgijos filosofijos institutą prie Liuveno universiteto, kurį baigė apgynęs teologijos magistro laipsnį tema „Krikščionybės pasirodymas daug prisidėjo prie dorovės kilimo“. 1913–1914 m. gilino žinias Strasbūro universiteto Teologijos fakultete. Apsigynęs disertaciją „Vladimiro Solovjovo dorovės pagrindai“, 1914 m. grįžo į Lietuvą. Vilniuje M. Reinys aktyviai dalyvavo Lietuvos tautinio atgimimo sąjūdyje, buvo lietuvių švietimo draugijos „Rytas“ pirmininku. Nuo pat įkūrimo, 1922–1940 m., profesoriavo Lietuvos universitete (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo universitete) Kaune.

M. Reinys buvo aktyvus visuomeninėje veikloje: dalyvavo ateitininkų ir pavasarininkų organizuojamuose renginiuose, skaitė paskaitas, bendradarbiavo spaudoje. Savo straipsnius jis publikavo net 23 laikraščiuose bei žurnaluose, kaip antai „Naujoji Lietuva“, „Ateitis“, „Lietuvos mokykla“, „Židiny“, „Naujoji vaidilutė“, „Vilniaus garsas“, mokslo žurnale „Logos“ ir kituose. M. Reinio mokslinė ir publicistinė veikla pasižymėjo mokslinių interesų įvairove – jis rašė filosofijos, religijos, pedagogikos, psichologijos, logikos, politiniais bei visuomeniniais klausimais. Kun. Juozas Šalčius knygoje „Arkivyskupas Mečislovas Reinys“ nurodo gausią ganytojo raštų bibliografiją: iki 1939 m. ją sudarė net 107 pozicijos. Pirmuosius straipsnius publikavęs dar 1907 m., M. Reinys nenustojo rašyti tol, kol pateko į saugumo rankas. Aktyvus M. Reinys buvo ir politinėje veikloje: Leono Bistro ministrų kabinete nuo 1925 m. rugsėjo 25 dienos iki 1926 m. balandžio 5 dienos jis ėjo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro pareigas. 1926 m. balandžio 5 dieną popiežiaus Pijaus XI jis buvo paskirtas

tituliniu Tiddi vyskupu ir Vilkaviškio vyskupo Antano Karoso padėjėju koadjutoriumi, o 1940 m. liepos 18 d. M. Reinys popiežiaus Pijaus XII buvo paskirtas tituliniu Cypselos arkivyskupu ir Vilniaus arkivyskupo Romualdo Jalbžykovskio padėjėju. 1945 07 09–1947 06 12 arkivyskupas Mečislovas Reinys buvo visateisiu Vilniaus arkivyskupijos valdytoju. 1947 06 12 suimtas, Ypatingojo pasitarimo prie SSRS MGB už „talkinimą tėvynės išdavikams, dalyvavimą antitarybinėje nacionalistinėje organizacijoje ir antitarybinę agitaciją“ nuteistas 8-eriems metams. Bausmę atliko griežtojo režimo Vladimiro (prie Kliazmos) kalėjime. Mirė 1953 m. lapkričio 8 dieną.

Pamokslas kaip evangelizavimo priemonė

Pirmiausia reikėtų pasakyti, kad straipsnyje sąmoningai vartojamas žodis „pamokslas“ – ugdomoji kalba. Žodžio „homilija“ reikšmė kiek kitokia. Visuotinė lietuvių enciklopedija nurodo, kad tai – Dievo žodžio skelbimo būdas, kunigo prakalba pagal biblinį dienos skaitinį¹⁴. Ji turi atitikti klausytojų poreikius, skaitinys aiškinamas apreiškimo ir švenčiamo slėpinio kontekste. Homilijos tikslas – parodyti Jėzaus Kristaus slėpinį, apie kurį kalbama Biblijoje, ugdyti tikėjimą ir skatinti krikščioniškai gyventi, klausytis Dievo žodžio. Taigi, šiuo atveju manytina, jog geriau straipsnio tikslus ir išsikeltus uždavinius atitinka terminas „pamokslas“.

Pamokslas – labai svarbi evangelizacinė priemonė. Kalbant žmonėms vykdomas Viešpaties kvietimas, išsakytas savo mokiniams, – eiti ir skelbti Dievo karalystę. Todėl, pasak popiežiaus Pranciškaus, per pamokslininko žodį žmonės pasiekia pats Dievas, kuriam patinka kalbėti su savo tauta, o pamokslininkas šį dialogą daro įmanomą. Todėl perduodama žinia turi ne tik paliesti paties pamokslininko protą, bet ir prisiskverbti į visą jo būtį. Kartu, pasak popiežiaus, pamokslininkas turi jausti besiklausančios tautos atmosferą – ką jai reikalinga išgirsti¹⁵.

Pamokslą, idant jis atliktų pagrindinę savo funkciją – evangelizavimą – turi sudaryti:

- Kerigma: Kristaus mirties bei prisikėlimo skelbimas, raginimas atsiversti, siekti tobulumo;
- Klausytojo situacijos išmanymas: problemos, dvasiniai poreikiai;
- Dorovinis ir mistagoginis elementai: dalyvavimas išganymo plane, eschatologinė viltis.

Arkivyskupo M. Reinio pamoksluose itin ryškus dorovinis elementas. Kalbėdamas tikintiesiems, jis stengėsi „statyti namą ant uolos“ (Mt 7, 21–29) – dorovės, čia matė egzistencinių lietuvių tautos problemų sprendimą, todėl jo pamokslai dažniausiai

¹⁴ „Homilija“, in *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, žiūrėta 2022 m. liepos 31 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/homilija/>.

¹⁵ Pranciškus, „Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium* apie Evangelijos skelbimą šiandiniame pasaulyje“ (Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2014), 91–105.

būdavo didaktinio pobūdžio. Taip arkivyskupas išnaudojo galimybę sąmoninti visuomenę, aktyvinti krikščioniškąjį veikimą. Kerigma arkivyskupo M. Reinio pamoksluose atskleidžiama per raginimą tobulėti „visa atnaujinant Kristuje“: tobulumo šaltinis, pasak neotomistų, kurių vienu ryškiausių atstovų Lietuvoje laikytinas arkivyskupas M. Reinys, yra pats Dievas. Tobulėdamas žmogus ne tik lavina gebėjimą daryti asmeninius apsisprendimus, bet ir keliauja amžinojo tikslo link.

Kaip šios tiesos atsiskleidžia arkivyskupo M. Reinio pamoksluose?

Pagrindinės Dievo tarno arkivyskupo M. Reinio pamokslų tematikos

Vienas skaudžiausių dalykų, su kuriuo arkivyskupas stengėsi kovoti, – tikėjimo paviršutiniškumas. Todėl tikėjimo sklaidai ir jo tiesų gilinimui M. Reinys negailėjo nei laiko, nei jėgų. Šiandien galima sakyti, kad M. Reinio įžvalga tautos ateitį sieti su tvirtus krikščioniškos moralės pagrindus turinčia visuomene yra pranašiška. Pasak arkivyskupo, reikia dėti pastangas, kad Bažnyčios mokymas būtų išgirstas ir suprastas, pasitarnautų Dievo garbei, Bažnyčios gerovei bei sielų išganymui. Pasak M. Reinio, pamokslai turi būti pozityvūs, ugđantys tikinčiųjų sąmoningumą ir skatinantys visuomeninę veiklą. Didžiausia kova, kaip pažymi M. Reinys pamoksle, sakytame Vytauto Endziulaičio laidotuvių dieną, yra kova dėl idealų, beįsivyraujančią jėgos logiką turi užimti meilė ir dora, todėl svarbu, kad visas žmogaus gyvenimas būtų nuolat atnaujinamas Kristuje¹⁶.

Vizituodamas parapijas, vyskupas M. Reinys didelį dėmesį skyrė katalikiškų organizacijų veiklai. Taigi, kokias pagrindines temas savo pamoksluose gvildeno arkivyskupas M. Reinys? Prieš atsakant į šį klausimą, reikia pažymėti, kad šiuo metu nėra išlikusių arkivyskupo pamokslų konspektų. Remiantis amžininkų prisiminimais galima daryti prielaidą, kad ištisų savo pamokslų konspektų M. Reinys nė nerašė, tačiau naudodavosi įvairiomis citatomis, buvo gerai susipažinęs su įvairių parapijų sielovadine situacija, todėl pamokslus stengėsi pritaikyti prie konkrečių aplinkybių. Evangeliją jis skelbė argumentuotai ir drąsiai, krikščionišką mintį, filosofiją, tradicijas priešino tuo metu beįsigalinčioms pražūtingoms ideologijoms – nacionalsocializmui ir bolševizmui.

Kalbant apie arkivyskupo M. Reinio pamokslus, galima išskirti keletą pagrindinių tematikų:

- **Dievo buvimo klausimas.** Vyskupas savo pamoksluose dažnai nagrinėjo Dievo buvimo, tikėjimo ir proto santykio problemą, religijos svarbą žmogaus gyvenime ir konkrečiuose apsisprendimuose. Savo mintis vyskupas stengėsi pagrįsti žymių to meto mokslininkų minčių citatomis, filosofiniais argumentais¹⁷. Kun. dr. Juozapas Čepėnas, vyskupo M. Reinio vaikystės draugas, rašė, kad 1908 m., baigiantis mokslo metams Peterburgo dvasinėje akademijoje, M. Reinys atostogas

¹⁶ Pranas Bieliauskas, *Vilniaus dienoraštis 1915–1919* (Trakai: Voruta, 2009), 111–115.

¹⁷ Vyskupo Mečislovo Reinio byla (1931), LCVA, f. 383, ap. 7, b. 1210, 1–28.

praleido Kamajuose, kur tuomet dirbo kun. J. Čepėnas. Kiekvieną sekmadienį M. Reinys sakydavo ilgus, karštus pamokslus. Grįždavo iš bažnyčios visas šlapias – ne tik marškiniai būdavo visi grežtini, bet ir sutana šlapia. 1905 m. Kamajų parapijiečiai pasižymėjo revoliucine dvasia ir ateizmu, tad kun. M. Reinys sakydavo apologetinius pamokslus, daugiausia apie Dievo buvimą¹⁸.

- **Apologetiniai argumentai, aktyvaus tikinčiųjų dalyvavimo katalikiškose organizacijose svarba.** Kun. dr. J. Čepėnas teigia, jog M. Reinys savo pamoksluose visiems tikintiesiems stengėsi perduoti Kristaus dvasią¹⁹. Vienas svarbiausių arkivyskupo tikslų – tikėjimo gynimas ir visuomenės sąmoningumo ugdymas skatinant aktyvų krikščionišką veikimą. 1931 m. kovo 26–28 dienomis rekolekcijų metu Pilviškiuose sakytuose pamoksluose vyskupas M. Reinys ragino katalikus aktyviai reikšti savo nuomonę, dalyvauti įvairių organizacijų veikloje, nebijoti aiškiai pasisakyti už Bažnyčią ir tikėjimą, skaityti katalikišką spaudą. Spaudos, organizacijų veiklos varžymas, pasak vyskupo, tiesiogiai siejasi su katalikybės persekiojimu. Vyskupas kritiškai atsiliepė apie bandymą įteisinti civilinę santuoką, iškreipiančią Dievo nustatytą tvarką. Kaip priešnuodį šiam procesui M. Reinys matė aktyvų tikinčiųjų dalyvavimą religiniame gyvenime, įvairių katalikiškų organizacijų veikloje, gebėjimą argumentuoti išreikšti savo nuomonę²⁰. Šių principų arkivyskupas neišsizada ir pačiu sunkiausiu lietuvių tautos istorijos laikotarpiu. Pamoksle, sakytame 1946 m. gegužės 12 dieną Vilniaus Šventųjų apaštalų Petro ir Povilo bažnyčioje, arkivyskupas, kalbėdamas apie sudėtingą laikmetį, išreiškia viltį, kad bedieviškomis ideologijoms, konkrečiai – bolševizmui, pasipriešinti gali tik „krikščioniška-katalikiška demokratija“²¹.
- **Moralė.** Viena svarbiausių temų arkivyskupo M. Reinio pamoksluose – dora ir visuotinis jos galiojamumas. Pasak arkivyskupo, valdžios leidžiami įstatymai turi būti paremti doros dėsniais, neprieštarauti protui ir Bažnyčios normoms. Jei, pasak vyskupo, bent vienas įstatymo straipsnis „neturi dorumo“, jis žmonėms nėra privalomas²². Dirbdamas Vilniaus arkivyskupijoje, M. Reinys savo vyskupijos kunigus ragino laikytis Bažnyčios minties ir perdėm nesivelti į politiką, tačiau taip pat atsižvelgti į laikmečio diktuojamas aplinkybes, išmanyti civilinius reikalus ir taip skleisti „pozityvų krikščionybės mokslą“²³.

¹⁸ Juozapas Čepėnas, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys“, *Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17 (Vilnius, Katalikų akademija, 2000), 439–458.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Lietuvos episkopato susirašinėjimas su valstybinėmis institucijomis dėl vyskupui M. Reiniui iškeltos bylos (1931), LCVA, f. 383, ap. 7, b. 1474, 224.

²¹ LYA, F. K., ap. 58, b. P-14999; K-30, ap. 1, b. 771.

²² Ibid., 230.

²³ Ada Urbonaitė, „Arkivyskupas Mečislovas Reinys. Krikščionybės išugdyti tautiečiai“, *partizanai.org*, žiūrėta 2022 m. liepos 31 d., <http://www.partizanai.org/rupintojelis-nr-24/632-arkivyskupas-mecislovas-reinys>.

Pasak arkivyskupo, Bažnyčia rūpinasi žmogaus išganymu, todėl jos užduotis – mokyti „nustatyti, kas Evangelija“, „kas privalu katalikui“. Ypatingą dėmesį savo pamoksluose arkivyskupas skyrė šeimai. Pasak jo, šeima, kaip institucija, turi antgamtinį pamatą, todėl nuo jos daug kas priklauso. Susilpnėjęs šeimos institucijai, rašo M. Reinys, „suirus moterystei prasideda nedorovė, bedievytė, nelaimės“, todėl šeima „negali būti pasaulio dalimi“²⁴.

Arkivyskupo M. Reinio pamokslų struktūra

Arkivyskupo M. Reinio pamokslai būdavo probleminiai. Pasitelkdamas Šventojo Rašto ištraukas, arkivyskupas paprastai pirmiausia pristatydavo temą, kurią rengdavosi gvildinti pamoksle, vėliau ją analizuodavo įvairiais aspektais.

Arkivyskupo M. Reinio baudžiamojoje byloje, saugomoje Lietuvos ypatingajame archyve, yra keletas pamokslų metmenų (jų sakymo datos nenurodytos, – aut. past.). Kai kuriuos jų apžvelgsime. Kiekvienas pamokslas susideda iš:

- Įžangos, pasirinktos temos pristatymo.
- Dėstymo:
 - Į pasirinktą problemą žvelgiama įvairiais aspektais;
 - Argumentuotai pagrindžiama krikščioniška mintis.
- Išvadų.

Kalbėdamas tema „Eik, tavo sūnus gyvas“ (Jn 4, 49), M. Reinys pirmiausia pabrėžia, kad reikia kalbėti ne vien apie fizinę, bet ir apie dvasinę gyvybę: čia labai svarbi kultūra, Kristaus mokslo priėmimas, tikėjimas. Šios mintys išskleidžiamos kalbant apie kūno sveikatą, grožį, darbą. Sielos gyvybė, pasak M. Reinio, yra mokslo siekimas, moralė, religija. Kiekvienas žmogus yra asmuo, turintis savo idėjas ir gebantis už jas atsakyti. Žmogus kaip asmuo pirmiausia formuojasi šeimoje, grįstoje ištikimybe ir meile. M. Reinys ne kartą yra pabrėžęs, kad didžiosios visuomenės bėdos pirmiausia kyla iš šeimos: kokia šeimos institucija, tokia ir visuomenė. Kalbėdamas apie gyvybę, arkivyskupas M. Reinys gvildena ir tautos savybes. Pasak jo, labai svarbu solidarumas, blaivumas ir pasiaukojimas – visa tai žmones jungia į tautą. Kartu būtent toks tautiškumas yra išlavinamas ir įgyjamas šeimoje. Svarbu pažymėti, kad arkivyskupas skiria tautą nuo valstybės: valstybė yra tarsi tautos tarnaitė, užtikrinanti piliečių teises, saugumą ir taiką²⁵.

Kalbėdamas tema „Jūs pažinsite juos iš vaisių“ (Mt 7, 16), arkivyskupas akcentuoja Viešpaties kvietimo skelbti Evangeliją svarbą. Pasak arkivyskupo, Jėzui gaila minios, kuri Jo nepažįsta. Plėtodamas šias mintis, M. Reinys klausia, ką reiškia Dievo

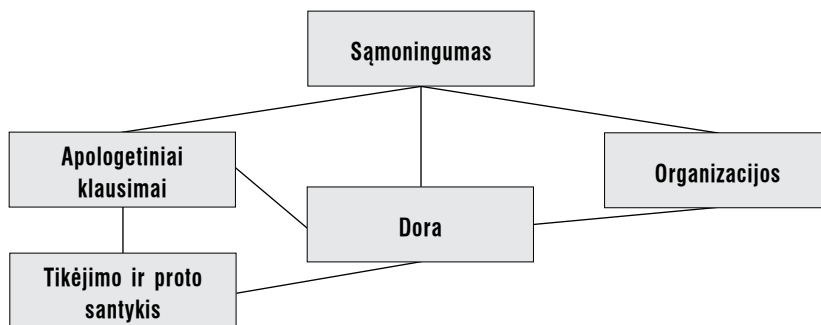
²⁴ Arkivyskupo Mečislavo Reinio baudžiamoji byla (1947). Pamokslų planas. LYA, f. K-1, ap. 58, b. P-14999; f. K-30, ap. 1, b. 771, 309–311.

²⁵ Ibid.

nepažinti? Nesant Dievo – nėra ir gailėstingumo; nesant sielos – netenkama savęs, tampama gyvuliu. Vis dėlto pats žmogaus asmuo suponuoja, kad apie jį būtų kalbama kaip apie sielos ir kūno vienovę. Dievo nustatytą tvarką ir harmoniją ardo individualistai, visuomenei priimtinių normų ardytojai, pažeidę ištikimybę šeimai. Kaip priešnuodį šioms blogybėms ganytojas pateikia krikščionišką kultūrą, dorybių praktika-vimą. Arkivyskupas reziuuoja pamokslą kviesdamas kantriai ir viltingai išgyventi įvairius iššūkius²⁶.

Kalbėdamas apie Šventąją Dvasią, M. Reinys akcentuoja supratimo dovaną. Pasak jo, išgyvenant sudėtingą okupacijų laikotarpį Šventoji Dvasia padeda atsipeikėti, geriau suprasti iššūkius, apsispręsti. Taip arkivyskupas suvokia Gyvosios Dvasios veikimą. Pasak jo, Šventoji Dvasia veikė lietuvių tautoje per istoriją, per tapatybės paieškas, religinę patirtį (krikščionybės plitimas mūsų krašte – taip pat Šventosios Dvasios veikimo ženklas). Tuo metu plitusios ideologijos, šiuo atveju – komunizmas, užtemdo Dvasios veikimą, nes kur nėra sielos, religijos, teisingumo, ten gyvenama mele: asmuo, šeima, tauta, valstybė priklauso tik nuo Dievo²⁷.

Nagrinėdamas konkrečias problemas, arkivyskupas savo pamoksluose įvairiais pjūviais – nurodydamas dorą, moralę kaip gyvenimo pagrindą, nagrinėdamas apologetinius klausimus, ragindamas aktyviai dalyvauti katalikiškų organizacijų veikloje, filosofinėmis priėjimais nagrinėdamas tikėjimo ir proto santykį – ugdo tikinčiųjų sąmoningumą ir asmeninio apsisprendimo svarbą (1 pav.).

1 pav. Arkivyskupo Mečislovo Reinio pamokslų tematikos

IŠVADOS

Arkivyskupas Mečislovas Reinys naudojo pamokslą kaip evangelizacijos priemonę. Amžininkai savo prisiminimuose pasakoja, kad vyskupas sakydavo ilgus, uždegančius, tačiau kartu ir suprantamus didaktinio pobūdžio pamokslus, kuriuose analizuodavo

²⁶ Ibid., 303–308.

²⁷ Ibid., 300–302.

aktualias temas, skatino tikinčiųjų sąmoningumą argumentuotai kritikuodamas pražūtingas nacionalsocializmo ir bolševizmo ideologijas. Jis nevengė pasisakyti aktualiomis moralinėmis temomis. Vienas pagrindinių jo pamokslų tikslų – tikinčiųjų sąmoningumo ugdymas, to arkivyskupas siekė savo pamoksluose skatindamas aktyvų tikinčiųjų dalyvavimą katalikiškų organizacijų veikloje. Jis nevengė apologetinių klausimų, nagrinėjo tikėjimo ir proto santykio problemą. Sakykla arkivyskupui M. Reiniui buvo tapusi ne vien Evangelijos skelbimo, bet taip pat tikėjimo ir konkretaus visuomenės gyvenimo jungtimi, šią vietą arkivyskupas visapusiškai išnaudojo.

Arkivyskupo M. Reinio pamoksluose nagrinėtos temos iki šiol nepraradusios aktualumo. Juos vertėtų prisiminti ir šiandien, gyvenant vertybių ir metafizikos devalvacijos laikais.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Almonaitienė, Junona-Silvija. „Socialinės psichologijos pradžia Lietuvoje: Mečislovo Reinio *Propagandos psichologija*“. *Logos* 81 (2014): 31–42.
2. Aramavičiūtė, Vanda. „Arkivyskupas Mečislovas Reinyš kaip pedagogas“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija, 2004.
3. Butkienė, Giedrė. „Mečislovo Reinio indėlis į Lietuvos pedagoginę psichologiją“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija (2004): 465–483.
4. *Biblija, arba Šventasis Raštas*. Ekumeninis leidimas. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2001.
5. Bieliauskas, Petras. *Vilniaus dienoraštis 1915–1919*. Trakai: Vorutos fondas, 2009.
6. Čepėnas, Juozapas. „Arkivyskupas Mečislovas Reinyš“. *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17. Vilnius, Katalikų akademija (2000): 439–458.
7. Jegelevičius, Sigitas. „Dialogai ir konfliktai: arkivyskupas Mečislovas Reinyš Vilniuje (1939–1944)“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija (2004): 521–535.
8. Gaižutis, Algirdas. „P. Dovydaičio ir M. Reinio dvasinė giminytė“. *Logos* 5 (1992–1993): 196–200.
9. Gudelis, Steponas ir Vytautas Karvelis. „Arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio darbai Lietuvos psichologijos baruose“. *Logos* 10 (1995–1996): 38–50.
10. „Homilija“. In *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Žiūrėta 2022 m. liepos 31 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/homilija/>.
11. Kasparavičius, Algimantas. „Kunigas Mečislovas Reinyš Lietuvos diplomatinėje tarnyboje (1925 09 25–1926 04 20)“. In *Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrai 1918–1940 m.*, 149–170. Kaunas, 1999.
12. —. „Kunigas Mečislovas Reinyš – Lietuvos užsienio reikalų ministras: tarp idealizmo ir realizmo“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija (2004): 491–511.
13. Katilius, Algimantas. „Mečislovo Reinio studijos“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija (2004): 485–490.
14. Lietuvos ypatingasis archyvas. *Arkivyskupo Mečislovo Reinio baudžiamoji byla*. LYA, F. K., ap. 58, b. P-14999; K-30, ap. 1, b. 771.
15. Lietuvos centrinis valstybės archyvas. *Vyskupo Mečislovo Reinio byla*. LCVA, f. 383, ap. 7, b. 1210.
16. —. *Lietuvos episkopato susirašinėjimas su valstybinėmis institucijomis dėl vyskupui Mečislovui Reiniui iškeltos bylos*. LCVA, f. 383, ap. 7, b. 1474.
17. Magdėnaitė, Rūta. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio veikla vokiečių okupacijos metais (1941–1944)“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 15. Vilnius: Katalikų akademija (1999): 133–160.

18. Pranciškus. „Apaštališkasis paragininimas *Evangelii gaudium* apie Evangelijos skelbimą šiandiniame pasaulyje“. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2014.
19. Pupšys, Vladas. „Lietuvos mokyklos vizija arkivyskupo prof. dr. Mečislovo Reinio publikacijose“. *Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 18. Vilnius: Katalikų akademija, (2003): 1123–1129.
20. Streikus, Arūnas. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys sovietiniame teisme“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija (2004), 537–542.
21. Vasiliauskienė, Aldona. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: akademinė veikla (1922–1940)“. *Soter* 39 (67) (2011): 95–114.
22. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys ir T. Aškūnų ir B. Asių kolchozo Moderniojo Cirko biuleteniai“. *Istorija*. T. 42. Vilnius, 1999
23. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys. Jo idėjas įgyvendina Rietavo „Aušros“ katalikiška vidurinė mokykla“. *Logos* 43–44 (2005): 210–222.
24. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: kalinio Mečislovo Reinio asmens byla Nr. 3145“. *Genocidas ir rezistencija* 1 (29) (2011): 146–178.
25. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: katalikiško ugdymo svarba asmenybei“. In *Ugdymo misija dabarties visuomenėje: visuomeninių tikslų ir individualiųjų asmens poreikių sintezė*, 154–158. Vilnius: Viltis, 2003.
26. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: laišakai iš Vladimiro kalėjimo“. *Genocidas ir rezistencija* 2 (2005): 156–171
27. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys – lietuviškos spaudos kritikas, skatintojas ir palaikytojas“. *Lietuvių raštijos istorijos studijos*. T. 1 (2005): 157–176.
28. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys Lietuvos ypatingojo archyvo dokumentuose (1940–1941 m.)“. *Soter* 4 (32) (2000): 57–67.
29. —. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys: trys veiklos laikotarpiai Vilniuje“. In *Vilniaus kultūrinis gyvenimas: dvasininkų vaidmuo 1900–1945* (sud. dr. A. Lapinskienė), 18–46. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006.
30. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo bruožai“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 9. Vilnius: Katalikų akademija (1995): 449–490.
31. —. *Arkivyskupo Mečislovo Reinio gyvenimo ir veiklos datos*. Utena: Indra, 2003.
32. —. „Arkivyskupo M. Reinio ir filosofijos daktaro kunigo J. Čepėno draugystės metraštis“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17. Vilnius: Katalikų akademija (2000): 421–438.
33. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio istoriografinė apžvalga“. *Logos* 32 (2003): 173–183.
34. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio ketvirtoji *Išlaidų knygelė*“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 24. Vilnius: Katalikų akademija (2004), 125–154.
35. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija bolševizmo ir tikėjimo klausimais (spauda ir dokumentika)“. *Istorija* 39 (1999): 29–40.
36. —. „Arkivyskupo Mečislovo Reinio stovėjimas: nepavykęs čekistų šantažas giminių likimu“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 18. Vilnius: Katalikų akademija (2003): 731–746.
37. —. „Jaunimas Mečislovo Reinio ateities vizijose“. In *Akademinis jaunimas permainų metais*. Mokslinių straipsnių rinkinys, 117–124. Vilnius: VPU, 2005.
38. —. „Mečislovas Reinys – Lietuvos katalikų universiteto kūrėjas“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*. T. 16. Vilnius: Katalikų akademija (1996): 199–224.
39. —. „Mečislovas Reinys: mecenatorystė ir dvasingumas“. *Mokslo ir technikos raida*. T. 2. Vilnius: Technika (2009): 208–219.
40. —. „M. Reinys – krikščioniškosios pedagogikos universalumo puoselėtojas“. *Soter* 17 (45) (2006): 85–97.

41. —. „Vilkaviškio vyskupas-koadjutorius Mečislovas Reinys: gyvenimo ir veiklos akcentai“. In *Iškilios asmenybės Lietuvos mokykloje (1918–1940), dr. Marijos Krasauskaitės skaitymai*. Pranešimų rinkinys, 58–63. Marijampolė, 2003.
42. —. „Vyskupas Mečislovas Reinys Amerikoje“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 15. Vilnius: Katalikų akademija (1999): 675–730.
43. —. „Vyskupas Mečislovas Reinys „Ateities“ žurnalo puslapiuose“. *Logos* 30 (2002): 172–182; *Logos* 31 (2002): 170–184.
44. Tijūnėlienė, Ona. „Mečislovo Reinio pažiūros į ugdymą ir jo psichologinius pagrindus“. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis*. T. 17. Vilnius: Katalikų akademija (2000): 283–304.
45. —. „Moters pašaukimo pareigų vykdymo sąlyga – visavertis išsilavinimas. Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija“. *Soter* 5 (33) (2001): 103–114.
46. Urbonaitė, Ada. „Arkivyskupas Mečislovas Reinys. Krikščionybės išugdyti tautiečiai“. *Partizanai.org*, žiūrėta 2022 m. liepos 31 d. <http://www.partizanai.org/rupintojelis-nr-24/632-arkivyskupas-mecislovas-reinys>.

Gauta: 2022 10 11

Parengta: 2022 12 02

Nerijus PIPIRAS

APOLOGETICS AND DIDACTICS IN THE SERMONS OF ARCHBISHOP MEČISLOVAS REINYS, THE SERVANT OF GOD

S u m m a r y

Archbishop Mečislovas Reinys had a great influence on interwar Lithuanian society. He tirelessly preached the truths of faith both as the coadjutor bishop of Vilaviškis and as the archbishop of Vilnius. He tried to convey the teachings of the Church through sermons. While leading Lenten retreats or visiting parishes, he delivered long, problematic, but at the same time simple didactic sermons. The article highlights the themes of Archbishop Mečislovas Reinys' sermons, analyzes their apologetic and didactic nature.

KEYWORDS: archbishop Mečislovas Reinys, apologetics, Church teaching, Catholic organizations, awareness of believers, sermon.

Nerijus PIPIRAS – kunigas, Kauno Kristaus Prisikėlimo parapijos vikaras, Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijos doktorantas. Domėjimosi sritis – arkivyskupo Mečislovo Reinio raštai. El. paštas nerijus05@yahoo.com. Tel. 862182277.

Nerijus PIPIRAS – priest, vicar of Kaunas Christ's Resurrection Parish, doctoral student of Vytautas Magnus University Education Academy. The area of interest is the writings of archbishop Mečislovas Reinys. E-mail nerijus05@yahoo.com. Tel. 862182277.